
461
CLUB
COLLANA
SCIENTIFICO-FANTASTICA
cpsf.info

461

IGOR ROSOHOVATSKI

Noaptea planctonului

* * * * *

MAXIMIN TRACUL

Fantezii de centaur

Cazul Phaeton

ANA BARBARA REBEGEA

O pledoarie pentru science-fiction

DRAGOMIR HOROMNEA

Un succes al Televiziunii

EMANUEL REICHER

Cronică (en passant fantastică) a șahului (XXXVIII)

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta şi desenul interior:
AUREL BUICULESCU
Portret: ALEXANDRU DIACONU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Ziaristul Valeri este invitat să participe la cercetările pe care le întreprinde în Marea Japoniei o navă comandată de prietenul său, Slava. Doi scafandri muriseră în condiţii enigmatice prin acele locuri. Totodată un conteiner (umplut probabil cu deşeuri radioactive), care fusese detectat pe fundul mării, nu mai este găsit de submarinul trimis în căutarea lui.

Valeri urmează să petreacă o vreme într-un „clopot" subacvatic împreună cu cercetătoarea Liudmila Nikolaevna, care este însoţită de doi delfini dresaţi: Pilot şi Actriţa.

Vizitaţi de un grup de caracatiţe, Valeri şi Liudmila capturează pe una dintre ele, căreia îi dau numele de Înţeleptul. Octopusul pare inteligent şi, în ciuda faptului că n-are un organ de vorbire, izbuteşte să pronunţe unele cuvinte şi să lege o conversaţie cu oamenii. După o serie de întîmplări ciudate, unul dintre delfini moare în împrejurări misterioase, iar celălalt se sinucide. Fenomene stranii care creează Liudmilei şi lui Valeri o stare depresivă, aproape de nebunie. Cei doi sînt readuşi pe nava expediţiei.

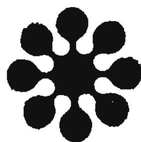
Ziaristul se întoarce în „clopot". De data aceasta este însoţit de ihtiologul Evg Kosinciuk. Înţeleptul, care între timp fugise, revine. Valeri are o vagă impresie că nu mai are în faţă acelaşi octopus, dar animalul declară că vrea să-i slujească pe oameni.

Cercetînd benzile de magnetofon cu discuţiile purtate între oameni şi Înţelept, Evg constată că secvenţele vorbite de caracatiţă nu erau înregistrate: aşadar, comunicarea fusese efectuată telepatic!

Condus de Înţelept, Evg vizitează peşterile în care locuiesc caracatiţele. Ihtiologul le cere să-i arate „incubatorul" unde îşi clocEau ouăle, dar animalele mai întîi se împotrivesc, apoi sînt de acord să-i satisfacă dorinţa cu un alt prilej.

A doua zi, Kosinciuk ia hotărîrea să plece singur. Observînd aceasta, Înţeleptul nu numai că îşi arată supărarea, dar chiar devine agresiv. Valeri îşi dă seama că animalul încearcă să-l hipnotizeze, dar îl pune la respect, ameninţîndu-l cu revolverul. Dispariţia unui nou conteiner cu substanţe radioactive îi alertează pe cei de la suprafaţa mării. Anchetatorul Nikifor Arsentievici îl anunţă pe Slava de venirea unui submarin cu care va putea fi abordat „clopotul", ai cărui locuitori nu mai răspunseseră la apel.

Colecţia „POVESTIRI ŞTIINŢIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Ştiinţa şi Tehnica

Anul XX — 1 februarie 1974

Noaptea planctonului

de IGOR ROSOHOVATSKI

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

XIX.

Ușița se înțepenise, și scafandrii au depus mari eforturi ca s-o deschidă. Dar atunci, ca un făcut, a răzbit un jet de apă și a intrat în funcțiune sistemul de blocare. Au trebuit să învingă și această barieră. Deschiderea camerei-ecluză le-a luat mai mult de o oră. În cele din urmă, Slava și Jerbițki pătrunseră în cabina „clopotului". Toate lucrurile se aflau aici la locul lor, ca și cînd Valeri și Evg ar fi ieșit numai cu puțin înainte. Slava se uită mai întîi în nișa unde se aflau scafandrierele și zise :

— Unul dintre ei a plecat îmbrăcat într-un scafandru ușor, cu o rezervă de oxigen de șase ore...

— Dar noi nu știm cînd au plecat, replică Oleg, dîndu-și seama ce vrea să spună colegul său.

— Cît ne-am rotit noi și pînă am acostat au trecut aproape trei ore. În cel mai rău caz, pînă la întoarcerea lor mai rămîn patru ore. Să așteptăm.

— Ar fi mai bine să-i așteptăm în submarin, zise Oleg, oarecum nehotărît. Se temea ca nu cumva Slava să-i interpreteze greșit prudența.

— Mai întîi trebuie să cercetăm bazinul, zise Slava.

— Dar vezi că ușa e închisă cu zăvorul. Ei nu sînt acolo.

— Și totuși e nevoie să aruncăm o privire.

De cealaltă parte a ușii se produse un zgomot, și cei doi auziră : „Deschideți !"

Slava trase zăvorul, dădu ușa de perete și se trase înapoi. În salon se prăvăli un fel de sac, de culoare cenușie. Se auzi un gîfîit, ca și cînd ar fi intrat în acțiune un aspirator de praf.

— Dar asta-i o caracatiță ! exclamă Slava și fugi pe coridor.

Se auzea cum fuge pe covorașul de plastic, apoi cum deschide cea de-a doua ușă. Între timp, caracatița porni încet spre sintetizatorul de hrană, deschise ușița și se apucă să mănînce din masa verde. Jerbițki urmărea uimit animalul.

Slava se întoarse.

— În bazin nu-i nimeni... făcu mirat și derutat.

„Poate mi s-a părut că am auzit strigătul acela?“ gîndi el, apoi îl întrebă pe Oleg:

— Ai auzit și dumneata că parcă a strigat cineva?

„Deschideți!“

Slava dădu din cap. Pe fața lui apăru o expresie de îngrijorare:

— Cine să fi fost?

Caracatița se opri din mîncat și-și holbă ochii. Oamenii auziră:

„Eu, caracatița.“

— Se pare că era dumneaei, zise Jerbițki, nevenindu-i să-și creadă urechilor.

Slava clătină din cap:

— Octopușii nu pot vorbi. Ei n-au un organ de vorbire.

„Nu-i adevărat. Eu am o pîlnie.“

Situația aceasta neobișnuită îl făcu pe Slava să-și recapete stăpînirea de sine și, în sfîrșit, își dădu seama că e nevoie neapărat să găsească jurnalul de laborator, unde trebuia să fie scris ceva despre caracatiță. Scotoci prin sertare gîndindu-se: „Vasăzică, Valeri avea totuși dreptate. Dar oare cum pronunță caracatița sunetele? Și cum aude? Prin piele? Poate că transformă sunetele în alte oscilații... Incredibil! Dar aceasta-i o specie de octopus necunoscută nouă...“

Scotoci sertarele, dar nu găsi ceea ce căuta. „Gîndind așa, ajungi direct la balamuc... Ce s-a-ntîmplat, ce s-a-ntîmplat? Dacă incredibilul s-a produs, nu rămîne decît să-i dai crezare. Iar ce-o fi mai departe om vedea“. Întrebă animalul:

— Ai un nume?

„Oamenii mi-au zis Înțeleptul.“

— Unde sînt ei acum?

„Au plecat.“

— Unde?

„Nu știu...“

— E timpul să trecem în submarin, spuse Jerbițki cu un glas tremurat.

Slava se uită la el și-și zise: „Octopușii pot prezenta pentru noi mai multă importanță decît delfinii, pot să ne fie mai folositori“. Gîndul acesta îl miră. De ce a gîndit așa? Capul i se învîrtea, mintea îi devenea de plumb. Gîndul acesta, însă, venise ușor. Și ce amestec au în toate astea delfinii și octopușii? „Trebuie să transportăm cît mai repede octopusul la suprafață. Asta e acum mai important decît orice. În sfîrșit, am găsit un ajutor neprețuit, un cercetaș, un păstor pentru turmele de pești...“

„Octopușii sînt cei mai buni aliați pe mare! Dacă ne împrietenim cu ei, putem să nu ne temem de nici o flotă!“ gîndi Oleg, uitînd de pericolul radiației. Începu să-și imagineze diverse variante de folosire în scopuri militare a octopușilor, și, deodată, se simți într-o stare euforică, de parcă cineva i-ar fi conectat centrul plăcerii din creier. Nu-i venea să facă nimic,

numai să se gîndească incontinuu la tot felul de variante. Capul nu-l mai durea, presiunea dispăruse. Dar nu știu ce post de pază din conștientul lui mai opunea rezistență, ca un străjer fanatic atunci cînd cetatea a fost cucerită de dușman. Oleg își aminti totuși de submarinul care îi aștepta... Privi în ochii încețoșați ai colegului său și-l strigă:

— Slava!

Acesta tresări, ca și cum s-ar fi dezmeticit din somn.

— E timpul să mergem la submarin. Așteptăm acolo.

— Ai dreptate! Și să urcăm imediat la suprafață! Trebuie să transportăm cît mai repede octopusul sus. În sfîrșit, am găsit un ajutor nepreţuit...

— Și cum rămîne cu băieții? Revii la ei mai tîrziu?

„Cum de-am putut să-i uit? De unde uitarea asta? E ceva ca o hipnoză... Da, ca hipnoza. Nu se poate să mă las doborît!" Parcă rupsese niște fire lipicioase; gîndirea lui deveni deodată slobodă. Auzi caracatița întrebîndu-l:

„Eu rămîn aici?"

De data aceasta întrebarea suna altfel decît adineaori, fără acel ton sîcîitor.

— Da, deocamdată rămîi, zise Slava. Știi doar că în submarin nu există un acvariu pentru tine. Dacă va trebui să așteptăm acolo vreo două ore, nu ți-ar fi ușor. Cînd vom ieși la suprafață te vom lua și pe tine.

XX.

În jurnalul de bord al submarinului erau consemnate următoarele: „18.00. Am așteptat cinci ore. Mai mult n-are nici un sens să așteptăm. Intrăm în imersiune. La bord se află șeful expediției de hidrobiologi. Într-o boxă provizorie a compartimentului de depozitare se găsește un octopus dresat, numit Înțeleptul..."

Din ordinul comandantului submarinului, doi scafandri în costume speciale, grele, cu garnituri de protecție rămaseră în „clopot". Slava voia să-i însoțească, dar Jerbițki îl convinse că este mai bine ca șeful expediției să se afle pe nava sa și să organizeze de-acolo operațiile de căutare.

Îndată ce sosi pe bordul navei „Academician Karcinski", Slava se puse în legătură cu Vladivostokul și ceru un grup de scafandri sub comanda lui Ordîn, de două ori Erou al Uniunii Sovietice. Apoi telefonă la Prezidiul Academiei de științe și în alte cîteva locuri de unde îi putea veni ajutor.

Între timp, Tukalo făcuse unele amenajări la bazin și instalase acolo octopusul...

Slava spera vag că de data aceasta animalul îi va spune unde să-i caute pe Valeri și pe Kosinciuk. Nu trebuia să scape din vedere această posibilitate, cu atît mai mult cu cît submarinul nu era încă gata pentru o nouă imersiune.

Începu interogatoriul caracatiței, după ce în prealabil fu pornit magnetofonul.
— Înțeleptule, de răspunsurile pe care le vei da depinde viața învățătorilor tăi. Pricepi ?
„Da."
— Încearcă să-ți amintești ce spuneau ei înainte de a părăsi „clopotul". Au spus unde merg ?
„Nu..."
— Dar ce-și spuneau ?
„Vorbeau despre valorificarea lumii și spuneau că octopușii îi pot ajuta pe oameni."
— Cum ?
„Pot să cultive plantații de alge și să păzească turmele de pești. Să construiască pentru oameni un „clopot" mare pe fund. Să-i păzească pe oameni..."
— De cine ?
„De alți oameni, care vor veni cu navele. Noi vom putea fixa mine de navele lor."
— Tu știi ce e aceea o mină ?
„Ceea ce aduce moarte."
„Cum oare o fi aflat el de existența minelor? se gîndi Slava. Oare să i-o fi spus Evg și Valeri ?" Auzi :
„Mi-au spus oamenii. E ceva foarte interesant. Poți să omori nu cîte unul, ci dintr-o dată mulți..."
Ca să abată atenția animalului de la această temă periculoasă, Slava îl întrebă :
— Și tu vrei să-i ajuți pe oameni ?
„Da, da, da ! Să-i păzesc și să pun mine. Să fiu cercetaș și păstor. Să port aparatele lor. Să găsesc ceva și să vorbesc cu oamenii. Să știu ce vor ei. Să fac ce vor ei. Să nu le dau sfaturi. Oamenii nu au nevoie de sfaturi. Să execut ce mi se va ordona. Să pun minele așa încît alți oameni să nu știe..."
Arkadi Filipovici puse mîna pe umărul lui Slava, cerîndu-i îngăduința să întrebe ceva. Tălmăcind privirea lui ca pe un răspuns pozitiv, întrebă :
— Așadar, Înțeleptule, tu vrei să omori oameni ? De ce ? Tu nu iubești oamenii ?
„Îi iubesc, voi face ceea ce le trebuie oamenilor."
Slava urmărea animalul, atent la pulsațiile pîlniei. Era nedumerit : „Cum oare vorbește octopusul ? Cu ce ? Gîtlejul lui mușchiulos și pliscul nu sînt bune pentru așa ceva. Să zicem că pronunță cuvintele cu ajutorul pîlniei. Dar atunci ea ar trebui să se afle la suprafață și nu în apă..."
Se auzi țăcănitul butonului de închidere a magnetofonului. Slava puse aparatul în husă și se duse grăbit în cabină. Îl mîna o ipoteză de necrezut, aproape silindu-l să alerge. Trînti ușa în urma sa și răsuci cheia în broască. Imediat se auzi o bătaie în ușă. Trebui să deschidă. Era Arkadi Filipovici. Slava îl întrebă :
— Ați observat și dumneavoastră ?
— Ce anume ?

— Că pîlnia lui se afla sub apă... Or, noi auzeam cuvinte... Dealtfel, cu pîlnia nici nu s-ar putea pronunța fraze complicate...

— Am observat altceva, zise Arkadi Filipovici.

Slava nu întrebă ce anume observase anchetatorul. Era zorit să pornească magnetofonul. Auzi fîșîitul benzii în locurile unde trebuia să se audă glasul octopusului și se repezi pe punte, la bazin...

Animalul răspundea la o întrebare a lui Tukalo, dar se întoarse imediat spre Slava, deși acesta nici n-apucase să deschidă gura.

„Înțeleptule, tu știi unde sînt învățătorii tăi? Unde sînt cei doi?" se gîndi Slava și auzi acest răspuns:

„Nu știu. Am mai spus. Nu știu."

Oamenii se uitau mirați la animal. Ei nu auzeau întrebările lui Slava și nu puteau pricepe cui îi răspunde caracatița.

„Și totuși știi. Chiar dacă ei n-au spus unde pleacă, s-au gîndit la asta. Nu se poate să nu știi. Atunci de ce nu spui? Deci nu ești un prieten, ci un dușman al oamenilor."

„Sînt prieten, răspunse Înțeleptul. Eu nu vreau să le provoc oamenilor durere."

„Dar dacă n-ai să ne spui, s-ar putea ca noi să nu ajungem la timp la învățătorii tăi. Acolo unde se află ei e periculos."

„N-aveți de ce să vă grăbiți. Eu i-am prevenit, dar oamenii n-au nevoie de sfaturi..."

„Așa ți-au spus ei?"

„Da. Și eu n-am putut să fac nimic."

Slava simți că i se taie răsuflarea.

— Vrei să spui că nu mai pot fi salvați? Au murit?

Oamenii se întorseseră uimiți spre el, atît de surprinzătoare li se părură aceste cuvinte.

„Da", răspunse animalul.

Slava se trase un pas îndărăt alb la față și se sprijini de parapet. Arkadi Filipovici veni în locul lui și, uitîndu-se țintă la octopus, zise:

— Atunci spune-ne unde să le căutăm cadavrele.

„Nu există nimic. Nu există cadavre."

Arkadi Filipovici își potrivi ochelarii. Spuse cu o voce impasibilă:

— Vreau să vedem locul unde au murit.

„De ce?"

— Așa trebuie. Oamenii fac întotdeauna așa. Or, tu ești ajutorul nostru, nu?

„Nu știu unde au murit. Știu că nu mai există."

— Dar de ce au murit?

„S-au dus unde nu trebuie. S-au dus fără mine."

— Și totuși, unde s-au dus?

„Nu știu."

Arkadi Filipovici rămase tăcut. Înțelesese că, din anumite motive, octopusul nu voia să indice locul unde și-au găsit moartea oamenii și că interogatoriul nu-i va ajuta la nimic. Trebuia chibzuit asupra situației create, ca să se acționeze ferm.

XXI.

Valeri înainta ținîndu-se de „torpila" de poștă. Funcționa și motorul scafandrului. Ziaristul nu prea își amintea unde se aflau peșterile și de aceea se bizuia pe intuiție. Cînd văzu ieșindul de stîncă pe care-l cunoștea, memoria îi spuse că trebuie s-o cotească la stînga...

Aruncă o privire la cadranul fosforescent al ceasului și se îngrozi: din momentul în care părăsise „clopotul" trecuseră douăzeci de minute. Dacă Evg mai era în viață, peste opt minute se va sufoca.

Nu putea înainta mai repede. Nu-i rămînea decît să nu se mai uite la ceas și să se bizuie pe întîmplare. Scoase un strigăt de bucurie cînd văzu intrarea întunecoasă în peșteră și auzi țăcănitul contorului Geiger. Deci aceasta era peștera cu pricina. Contorul mai indica și altceva, dar acum Valeri nu se gîndea la pericol.

Se avîntă în beznă, auzi țiuitul locatorului și se izbi de perete. Aprinse reflectorul. Pereții peșterii scînteiau. Ajunse la îngrămădirea de bolovani. În partea de sus se vedea un orificiu suficient de mare pentru ca un om în scafandru să se poată strecura prin el. Lăsă „torpila" ancorată, conectînd farul cu ultrasunete.

De îndată ce trecu de grămada de bolovani, pătrunse într-un coridor cu o altă înfățișare. Pereții aveau mai puține ieșinduri, păreau că fuseseră ciopliți cu o unealtă grosolană. Valeri pregăti racordul aparatului de oxigen, ca să-l cupleze imediat cu scafandrul lui Kosinciuk, dacă va da de el. Nu se putu stăpîni și se uită la ceas. Mai rămîneau patru minute și... speranța insignifiantă că greșise socoteala și că mai aveau în rezervă cîteva minute...

Coridorul începu să se lărgească. Valeri văzu venindu-i ceva în întîmpinare. Se opri, pregătind pistolul-laser, și manevră reflectorul. Raza reflectorului lumină un scafandru...

Încă nevenindu-i să creadă într-un asemenea noroc, Valeri se repezi spre Kosinciuk. Îl apucă de umeri și-l întoarse cu fața spre el. Buzele lui Evg încremeniseră într-un zîmbet. Dar brațele lui atîrnau inerte. Valeri își dădu seama că s-a înșelat: Evg nu putea să vină în întîmpinarea lui. Poate că îl purta încet curentul... Buzele lui Evg zîmbeau, dar Valeri se temea să se uite în ochii lui. Încă înainte de a-i vedea — nemișcați, sticloși — știu că Evg e mort.

Motorul scafandrului continua să funcționeze și îi căra încet pe amîndoi. Ajunseră la o bifurcare. Valeri auzi un zgomot. Țăcănitul contorului Geiger deveni mai strident, locatorul țiuia puternic. Valeri coti după colț și se opri. Stinse reflectorul. Țăcănitul se auzea tot mai tare și mai tare. Apărură contururile unor păianjeni de foc, care cărau niște lăzi fosforescente. Trecură și dispărură într-un coridor, și zgomotul începu să slăbească.

Valeri lumină cu reflectorul scafandrul lui Kosinciuk. Privi prin geamul de plastic în interiorul căştii lui, la panoul de semnalizare al aparatelor, aflat deasupra ochilor. Acul aparatului de oxigen nu ajunsese la linia roşie. Deci Evg nu se sufocase. Murise dintr-un alt motiv; fusese ucis. Valeri auzi explicaţiile cuiva: „El a văzut ceea ce nu trebuia să vadă. A trebuit să facem astfel încît să nu le poată spune asta altor oameni. Noi nu vrem ca oamenii să devină duşmanii noştri. Întoarce-te! Dacă ai să vezi ceea ce a văzut el, te aşteaptă aceeaşi soartă."

„Nu, mie nu mi-e teamă de voi!" răspunse în gînd Valeri. Întipărindu-şi în minte locul unde rămînea cadavrul lui Kosinciuk, strînse laserul în mîna dreaptă şi pătrunse în coridorul unde dispăruseră păianjenii de foc...

Simţea o apăsare tot mai puternică asupra creierului. Voiau să-l silească să se întoarcă din drum. Dar el a înţeles demult că ei pot să-i comande creierului său numai atunci cînd el nu opune rezistenţă. E destul însă să-şi mobilizeze voinţa, pentru ca influenţa lor să devină ineficace...

Ajunse într-o peşteră mare. De undeva, de sus, se repezi asupra lui o umbră neagră şi abia izbuti să se ferească din calea ei. Degetul apăsă singur pe butonul laserului şi o rază subţire ca un ac tăie în două octopusul care-l atacase, carbonizîndu-l.

„Oricine mă va ataca, va avea aceeaşi soartă", gîndi el ameninţător şi auzi drept răspuns:

„Noi nu-ţi vrem răul. Dar aceasta e casa noastră. Pleacă!"

„Nu", zise el.

„Aşteaptă, auzi o voce rugătoare. Ascultă ce am să-ţi spun."

În apropiere, apăru un alt octopus. Lansă un nor violet, o „bombă de cerneală", care luă contururile unei caracatiţe. Acum erau parcă doi octopuşi. Animalul încerca să-şi deruteze adversarul. Dar Valeri desluşi uşor unde se afla octopusul adevărat, şi raza reflectorului îl prinse, luminîndu-l. Ceva la el i se păru cunoscut. Ori poate îi erau cunoscute undele pe care le emitea?

„Cine eşti?" întrebă Valeri şi aproape că nu se miră cînd auzi:

„Înţeleptul."

„Înseamnă că acela..."

„Acela era un alt octopus."

„Cum de ştia el ceea ce ai apucat tu să afli despre noi? Comunicaţi între voi în gînd?"

„Nu te înţeleg prea bine. Dar poate că ai dreptate."

„Tu i-ai ucis pe delfini?"

„Eu n-am făcut decît s-o cercetez pe femelă. Voiam să extrag din memoria ei ceea ce ştia despre voi, oamenii. Ea a murit..."

„Îi ţineai pe amîndoi într-o stare de hipnoză şi îi tulburai tot timpul de cum apăreai în casa submarină. Credeai poate că ai să-i poţi influenţa ca şi pe oameni?"

Animalul tăcea. Fără a mai aştepta un răspuns, Valeri întrebă:

„De ce aţi omorît voi patru oameni? Mai întîi pe cei trei, apoi pe colegul meu Kosinciuk. Spuneai că iubeşti oamenii..."

„Îi iubesc. E adevărat. Noi nu ştiam că oamenii vor muri."

„Ce aţi făcut cu ei? Din ce cauză au murit?"

„Am cercetat printr-un efect puternic memoria lor, centrii creierului lor."

„Şi cum se obţine acest efect puternic?" întrebă Valeri.

„Prin atingere. Atunci cînd membrele noastre strîng mîinile omului, cînd mantia noastră se lipeşte de corpul lui şi pliscul de ceafa lui."

„Asta voia să facă cu mine octopusul pe care l-am omorît adineaori?"

„Nu ştiu."

„Întotdeauna răspunde «nu ştiu» cînd nu vrea să răspundă", gîndi Valeri, fără să-i pese cîtuşi de puţin că Înţeleptul îi cunoştea gîndurile. Zise ferm: „Şi acum condu-mă. Trebuie să văd ceea ce a văzut colegul meu."

„Dar ţi-am spus că ai să mori. Te vom distruge."

„De ce?"

„De cîte ori trebuie să le spui oamenilor unul şi acelaşi lucru?! Dacă semenii tăi ar afla ceea ce a văzut el, ar deveni duşmanii noştri. Or, de asta n-avem nevoie nici noi, nici oamenii. Noi nu vrem să ne certăm cu voi. N-avem de ce. Vom împărţi lumea. Voi luaţi uscatul şi aerul, noi — restul."

„Octopusul acela care a fost la noi după tine ne asigura că voi veţi accepta să deveniţi ajutoarele noastre în Ocean."

„Vom accepta", răspunse animalul.

„Minţi!" se gîndi Valeri.

„Vă vom ajuta să cultivaţi alge şi să creşteţi peşti. Vă vom ajuta să luptaţi împotriva altor oameni."

„Atît ar mai lipsi! Ar fi tocmai ceea ce vă trebuie, ce vă convine vouă. Şi acum dă-te la o parte sau te distrug!"

„Dar eu te-am prevenit. Oamenii nu trebuie să ştie..."

„Oamenii trebuie să ştie totul. Mai întîi să ştie, şi apoi să devină prieteni sau duşmani. Aceasta e o lege a tuturor fiinţelor înzestrate cu inteligenţă. Voi înşivă aţi vrut să ne-o aplicaţi nouă. Mai întîi *să ştiţi.*"

Valeri porni motorul, şi Înţeleptul o luă la fugă, se smulse din raza de lumină şi dispăru în beznă...

XXII.

Arkadi Filipovici avea în faţă două hărţi ale golfului — a părţii de la suprafaţă şi a părţii de sub apă. Prima hartă era destul de amănunţită, cealaltă era în multe locuri doar conturată. Începuse s-o întocmească Slava, şi acum i se aduceau completări şi precizări potrivit cu ceea ce comunicau scafandrii. Amîndouă hărţile erau acoperite de linii trase cu creioane colorate şi pline de cifre. Pe prima erau mai multe linii, pe cea de-a doua — mai multe cifre. Ele indicau răspunsurile şi gradul de creştere a radioactivităţii.

Radiotelegrafistul aducea mereu alte comunicări, întinzîndu-le tăcut lui Slava, care le transmitea lui Arkadi Filipovici. Parte din comunicări erau apoi prelucrate la centrele de calcul şi reveneau pe bordul navei „Academician Karcinski". Acum, pentru

Slava și Arkadi Filipovici lucrau zeci de instituții și laboratoare de la diferite institute.

În ușa cabinei se auzi o bătaie, și în prag se ivi comandantul grupului de scafandri.

— Priviți ! zise el, arătînd o plăcuță metalică cu cifre și semne. E marcajul conteinerului cu uraniu înnobilat.

— Unde ați găsit-o ? întrebă Arkadi Filipovici, trăgînd harta mai aproape.

— În careul acesta, răspunse comandantul. Degetul lui se opri pe întretăierea a două linii roșii cu una neagră.

— Se poate considera stabilit că conteinerele furate se află aici, zise Slava.

— E de presupus, preciză Arkadi Filipovici. Vom stabili asta atunci cînd le vom găsi. Stabilit este un alt fapt, nu mai puțin important, anume că în aceste zile, în regiunea golfului, nu s-au aflat nave străine. Deci ipoteza unei diversiuni devine tot mai șubredă. Alte versiuni care să explice suficient de verosimil pierderea nu avem...

Rosti ultimele cuvinte pe un ton interogativ, care arăta că are el versiunea sa.

— Eu zic să mai stăm o dată de vorbă cu octopusul, propuse Slava.

— Credeți că... făcu anchetatorul, ștergîndu-și lentilele ochelarilor.

— Cred.

Amîndoi își dădeau bine seama despre ce este vorba, deși ipoteza părea cu totul și cu totul fantastică. Dar atunci cînd diferite versiuni cad una după alta, rămîne fantasticul și, oricît de ciudat ar părea, tocmai el se dovedește adesea a fi ipoteza cea mai plauzibilă...

Ieșiră pe punte și se îndreptară spre bazin, lîngă care fuseseră postați doi matrozi. Octopusul le și ieși înainte, desfășurîndu-și mantia de un roz pal. Slava îl rugă pe unul dintre matrozi să pună la marginea bazinului un taburet greu de fier, după care îi spuse animalului :

„Înțeleptule, poți să stai pe acest taburet ?"

„Pot. Dar de ce ?"

„Încearcă, îi ceru Slava, fără a-i răspunde la întrebare, căutînd să nu dea frîu liber aducerilor aminte. Era îndoielnic ca octopusul să poată urmări simultan gîndurile mai multor oameni, dar, în orice caz, interlocutorul principal trebuia să-i stîrnească interesul. Arkadi Filipovici surprinse privirea lui Slava și-i arătă din ochi ceasul. Urmărind animalul care se urca pe taburet, Slava îi spuse : „Culcă-te cu gura în sus și lasă tentaculele să atîrne."

„Așa mi-e incomod."

„Nu va dura mult", îl liniști Slava, uitîndu-se țintă în ochii uriași ai octopusului. Știa că octopușii obișnuiți se lasă ușor hipnotizați și-și amintea de experiențele biologului olandez Tahn-Koot, care încercase diferite metode de sugestionare a caracatițelor. Acum era decis să aplice una dintre ele. Poate va reuși să-l hipnotizeze și pe Înțelept sau măcar să-l priveze de puterea pe care o exercita asupra omului...

Trebuia să mențină cît mai mult animalul într-o poziție incomodă, așa putîndu-i fi mai ușor influențat creierul.

„Ascultă-mă cu atenție, ascultă-mă numai pe mine și supune-te mie! Nu te gîndi la nimic altceva, uită de toate cîte ne înconjură. Pe lume sîntem noi doi — eu și cu tine. Eu sînt stăpînul tău. Supune-te mie!"

I se păru că voința animalului s-a frînt și-l întrebă:

„Îți amintești, ți-am spus cîndva ce înseamnă pentru oameni soarele?"

„Da, îmi amintesc."

„Cum arată soarele caracatițelor?"

Nu se miră aproape deloc văzînd imaginea cunoscută a conteinerului. Se vedea așa de clar, încît se puteau desluși literele latine de pe pereții lui.

— Așa mi-am și închipuit — o mutație, zise Slava, adresîndu-se lui Arkadi Filipovici. Cauza primară — conteinerul. Sub efectul radiației, o specie obișnuită de caracatițe, poate Octopus Dauphleyn, a suferit o mutație. S-a format o nouă specie, cu însușiri neobișnuite. Ea poate exista numai în condițiile unei radioactivități înalte. Și caracatițele își creează ele singure condiții...

Slava privi la animal. Îi surprinse pe piele un tremur. Tentaculele începură să se răsucească. Animalul se trezea. Slava îl întrebă:

— Unde ați dus voi „soarele" vostru? Unde se află el acum?

„E o taină. A doua mare taină", răspunse octopusul.

Slava se grăbi să pună altă întrebare, de data aceasta îndoindu-se de reușită:

— Și care e prima mare taină?

„Taină! Taină!" o ținea morțiș animalul, lăsîndu-se să lunece în apă.

— Colegii noștri au pătruns acolo unde se află „sorii"?

Slava știa că octopușii pot sări afară din apă, dar nu-și închipuia că o moluscă atît de mare și de grea ca aceasta e în stare să facă un adevărat zbor. Avu impresia că din bazin a țîșnit în aer o rachetă neagră. Racheta aceasta descrise un arc de vreo zece metri și se prăvăli în mare...

XXIII.

Submarinul acostă din nou lîngă „clopot". De data aceasta, ajutați de experiența dobîndită, marinarii au executat complicata manevră mai repede și mai ușor.

Slava izbutise să-i demonstreze lui Arkadi Filipovici că cercetările trebuie începute de-aici. Chiar dacă va dura o oră ca să cerceteze amănunțit toate sertarele și cotloanele casei submarine unde poate să se afle jurnalul de laborator, în ultimă instanță tot vor ieși în cîștig de timp.

Slava cerceta sertar cu sertar. Minutele fugeau îngrozitor. Mișcările lui deveniseră febrile, dezordonate. Era nervos și i se tot părea că a scăpat ceva din vedere. Pierzînd clipe prețioase, cotrobăia din nou prin aceleași sertare pe care le mai controlase.

Arkadi Filipovici îl ajuta, dar acționa în felul său. Cerceta cu atenție încăperea, încercînd să-și imagineze unde putea să fi fost pus jurnalul. Cînd, mergînd pe această cale, nu izbuti nimic, schimbă tactica. Acum încerca să-și închipuie nu locul unde era ținut jurnalul, ci diverse situații apărute în „clopot" și acțiunile oamenilor, pe care îi știa din spusele colegilor lor. Se gîndi : „Și dacă cineva dintre ei s-a culcat și pe urmă s-a trezit și a vrut să noteze ceva ?..." Nici nu-și imagină bine această situație, că privirea lui se și opri asupra dreptunghiului format de unul dintre paturile rabatabile. Făcu lent cîțiva pași și coborî patul. De sub perna pneumatică ieșea la iveală o foaie de plastic. Săltă perna și văzu jurnalul de laborator.

— Cred că asta e ceea ce căutăm.

Slava se repezi la el, strigînd :

— Am spus eu c-o să-l găsim ! Vedeți ? Și nu voiați să mă credeți !

Frunzări la repezeală cîteva file, purtîndu-și ochii pe ele, și se opri la penultima însemnare, în care Kosinciuk relata despre prima vizită la peșteri și despre intenția lui de a se mai duce o dată acolo. Acum știa unde trebuiau căutați colegii săi.

— E cazul să ne grăbim !

Se uită la Arkadi Filipovici și constată mirat că acesta nu era deloc grăbit, ci continua să cerceteze cabina.

„S-a bucurat așa de parcă a și dat de ei, își zise anchetatorul. Și e așa de grăbit, ca și cînd ar fi trecut cinci, și nu cincizeci de ore. Aș vrea să am și eu măcar o frîntură din optimismul lui..."

Trase adînc aer în piept și porni spre ieșirea din cabină, care acum servea și ca intrare în submarin. Îl dureau șalele și, din cauza neobișnuinței, respira greu.

Submarinul se desprinse de „clopot" și porni spre peșteri. Acum marinarii aveau repere sigure.

Cu jurnalul de laborator în mînă, Slava ședea lîngă Arkadi Filipovici. Multe se clarificaseră, dar acum nu se mai putea apăra cu o veselie forțată de gîndurile triste ce-l copleșeau. Îi era teamă să recheme în memorie chipul lui Valeri. Se gîndea : „De fiecare dată cînd se produce un dezechilibru în natura inertă, se întîmplă neapărat și ceva în lumea ființelor vii. Cînd se risipesc în aer aburii de benzină arsă sau fumul combinatelor chimice, sau se aruncă în apa rîurilor și a mărilor deșeurile din întreprinderi, aceasta nu rămîne fără urmări pentru microbi sau insecte, pentru pești sau oameni. Dealtfel, acest „sau" poate fi folosit numai convențional, pentru că microbii și oamenii, peștii și insectele sînt legați de același lanț nucleo-proteic. Acest „sau" marchează doar alegerea unui început : formarea unei noi specii de microbi, dispariția unei specii de insecte, pieirea dinozaurilor, apariția lui octopus sapiens. Și să nu se întîmple cumva ca un nou „sau" să fie ultima picătură ce va duce la o tragedie a lui *homo sapiens*, dacă vreodată, semănînd boabe, nu vom mai putea să presupunem ce va răsări din ele și la începutul procesului nu vom ști să prevedem sfîrșitul său..."

XXIV.

Coridorul aici se îngusta, aci se lărgea. Părea că pulsează ca o venă umflată care duce drept la inima cuiva. Valeri observă de-o parte și de alta cîteva platforme de origine artificială. În alte condiții le-ar fi cercetat mai amănunțit, dar acum n-avea timp de asta. Înțeleptul dispăruse din cîmpul lui vizual. Valeri se aștepta la orice surprize. Trebuia să fie tot timpul cu ochii în patru. Afară de asta simțea în permanență că e urmărit cu atenție de cineva, că se încearcă să i se frîngă voința. Era ca și cînd niște tentacule reci căutau să-i pătrundă în creier, să scormonească prin memoria lui și să găsească acolo elementul cu ajutorul căruia să-l poată dirija ca pe un automat. Din fericire, aceste „tentacule" nu erau destul de puternice, erau mai tari ca voința omului atunci cînd acesta rămînea inactiv, și mai slabe dacă voința lui se trezea și li se opunea. Ele puteau să pătrundă prin craniu chiar pînă în scoarța marilor emisfere, dacă omul nu bănuia nimic, dar deveneau neputincioase atunci cînd omul se apăra cu scutul voinței sale.

Valeri văzu încă o platformă, pe care stătea un aparat voluminos. Deslusi în memorie ceva asemănător, dar nu-și putu aminti ce anume e și cum se numește. În față se vedea intrarea într-o nouă peșteră. La intrare stătea ca un străjer Înțeleptul.

„Dă-te la o parte!" îi porunci în gînd Valeri.

„Ții minte ce te așteaptă?"

„Țin minte tot. La o parte!"

„Atunci intră..."

Podeaua și pereții uriașei peșteri erau parcă așternute cu niște ghemulețe cenușii, iar la mijloc, ca un altar, se înălța un conteiner. Peștera era așa de mare, încît Valeri nu putea vedea unde se sfîrșește. Peste tot, pe tavan și pe pereți, atîrnau ciorchini de caracatițe, care stropeau ghemulețe cenușii cu un lichid ejectat de pîlniile lor.

„Dar astea sînt ouă de caracatiță! Cîte să fie? Miliarde? Bilioane?" se îngrozi Valeri. Își aminti că asemenea explozii de înmulțire se întîmplau și cu octopușii obișnuiți. Într-o carte științifică din biblioteca navei citise că în anul 1900, dintr-o cauză necunoscută, în Canalul Mînecii s-au înmulțit atîtea caracatițe, încît uriașele lor armate au mîncat tot ce era viu în mare. Atacau chiar și peștii cei mari. Pe țărmurile Angliei și ale Franței de nord nu mai erau nici pești, nici crabi, nici stridii. Pînă la urmă, caracatițele au început să se devoreze între ele, iar apoi au pierit aproape toate din cauza unei boli, după cum presupuneau unii oameni de știință. Valurile aruncau pe mal milioane de moluște moarte, alcătuind din ele adevărate dealuri. Țăranii le foloseau ca îngrășăminte. Și încă de două ori, la intervale de 25—30 de ani, în aceleași regiuni au avut loc invazii asemănătoare de caracatițe.

Iar aici, în peșteră, erau, se pare, mult mai multe, presupunînd că din fiecare ou va ieși un octopus. Valeri își zise: „Două-trei generații din astea ajung ca să umple toate fluviile, lacurile, mările și oceanele. Dealtfel nici chiar acest spațiu tot nu le-ar ajunge..."

Auzi : „Vezi cîte ajutoare vor avea oamenii."

„Şi toate vor avea nevoie de alte conteinere? întrebă el, indispus. " Noi producem multe conteinere, dar ele n-ar ajunge pentru voi toţi."

„Veţi mai produce altele. Veţi munci pentru noi, veţi face comerţ cu noi. Voi ne veţi da conteinere, noi vă vom da peşti şi alge. Noi vă vom ajuta să luptaţi, să învingeţi, să-i nimiciţi pe toţi duşmanii, şi pe mare, şi pe uscat. Ştii că noi putem să ne deplasăm şi pe uscat, luînd o rezervă de apă de mare. Şi voi faceţi la fel, numai că v-aţi adaptat mai bine..."

„Apa Oceanului e în sînge, în celule avem apă, tot corpul nostru e plin de apă, se gîndi Valeri. Dar nu asta importă acum."

Întrebă :

„Şi pe urmă? Voi veţi fi mult prea multe..."

„Nu va mai exista «pe urmă»."

Valeri îşi dădu seama că, într-adevăr, nu va mai exista un „pe urmă". Radiaţia va creşte atît de mult, încît nu vor mai rămîne oameni pe planetă. Şi deodată îşi aminti cu ce semăna aparatul văzut pe platforma aceea: cu un reactor rudimentar. Aşadar, aceşti octopuşi au încercat să-şi înceapă civilizaţia nu cu roata sau cu luntrea, ci direct cu reactorul.

„Tu îi cunoşti pe oameni, Înţeleptule. Cum puteai să-ţi închipui că oamenii ar fi atît de proşti încît să accepte o asemenea cale ?"

„Altă cale nu le rămîne."

„Îi cunoşti prost pe oameni, Înţeleptule."

„Ba nu, îi cunosc bine. De aceea nu vrem să aflaţi cu ce rapiditate ne înmulţim şi cît trăim ; v-aţi da foarte lesne seama cum vor evolua lucrurile. Dar fiecare dintre voi se teme de moarte. Fiecare vrea să trăiască. Fiecare se joacă cu el însuşi şi cu alţii. Şi de aceea el îşi alege nu o cale, ci doar un început de cale, fără să ştie dacă se va putea întoarce din drum. Noi avem multe avantaje în comparaţie cu oamenii. N-avem nevoie de haine şi de case complicate cum aveţi nevoie voi, n-avem nevoie de luntre. Noi ne putem lipsi de oraşe, folosind peşterile şi grotele. Voi puteţi fi ucişi dacă vi se distrug oraşele, hainele, maşinile. Voi n-aţi putea trăi fără ele. Singuri v-aţi tăiat calea de retragere. Asta e tot aşa de sigur cum e sigur că tu n-ai să pleci de-aici viu."

„Cunoşti prost omul, Înţeleptule."

„Te bizui pe aparatul din mîna ta, care lansează raza morţii? Dar priveşte în dreapta şi-n stînga, priveşte în sus. Peste tot sînt confraţii mei. Cînd ne vom năpusti cu toţii asupra ta, încotro ai să-ţi îndrepţi raza, omule? Îţi aminteşti cu ce viteză ne deplasăm noi ?"

„Aveam dreptate, Înţeleptule, cînd spuneam că tu îi cunoşti prost pe oameni. Omului îi e teamă de moarte, dar el poate să-şi învingă teama. Am să îndrept raza asupra conteinerului şi am să-l distrug. Şi atunci veţi pieri cu toţii. Sau te îndoieşti cumva că o voi face ?"

Trecură cîteva secunde. Valeri simţea că i se învîrte capul, îi venea tot mai greu să biruie influenţa străină ce-l covîrşea. Influenţa aceasta era ca o mare în jurul lui, în jurul unei minus-

cule insulițe. Dar el se mai împotrivea încă izbiturilor valurilor, tentaculelor reci, gîndurilor dușmănoase.

„Poate că nu i-am înțeles îndeajuns pe oameni, spuse mirat octopusul. Nu m-am gîndit că ei sînt capabili să-și biruie teama de moarte. Dar chiar dacă tu vei distruge conteinerul, tot nu se va schimba nimic. Acolo, mai departe, mai sînt două peșteri, cu alte conteinere ca acesta..."

„În afară de mine mai sînt alți oameni. Ei vor veni pe urmele mele."

„Noi vom face astfel încît ei să nu vină. N-au să ne găsească."

Înțeleptul deveni stacojiu și-și întinse tentaculele, gata să atace. În aceeași clipă, de undeva țîșni o lumină puternică. Cîteva reflectoare iluminară peștera. Valeri se întoarse și văzu mai multe siluete în costume de scafandru. Unul dintre scafandri, în care cu greu putea fi recunoscut Slava, se îndreptă spre Înțelept și-i întinse mîna. Octopusul o cuprinse cu tentaculele, încercînd să rupă plasticul, să ajungă la piele și să-l ucidă pe om cu un efect puternic de paralizare a centrilor nervoși. Dar plasticul era mult prea tare. Cu cealaltă mînă, Slava izbi în ochii animalului, îi turti capul, și molusca se zbîrci și amuți. Celelalte caracatițe care fuseseră gata să se arunce asupra oamenilor încremeniră pe locurile lor. Se vede că îi paralizaseră semnalele de panică din creierul Înțeleptului.

Scafandrii se și apucaseră să lege de conteiner un cablu. Cîțiva dintre ei porniră mai departe, pătrunzînd în celelalte peșteri. Curînd se întoarseră de-acolo trăgînd alte două conteinere.

Slava vîrî caracatița moartă într-o plasă și-l chemă pe Valeri. Lanțul de oameni în costume de scafandru porni să facă cale întoarsă, luînd cu ei conteinerele și cadavrul Înțeleptului...

XXV.

Scafandrii au blocat intrările în peșteri și le-au umplut cu o masă specială, care se solidifica repede. Pentru orice eventualitate, în diverse locuri au fost lăsate automate de control. Apoi submarinul porni să facă cale-ntoarsă.

În compartimentul central, cîțiva oameni făcuseră cerc în jurul lui Valeri. El le relata cele petrecute în „clopot".

— Nu pot să înțeleg de ce efectul asupra creierului devenea cînd mai puternic, cînd mai slab, zise Valeri. Cred că asta depindea de faptul dacă omul opunea rezistență și dacă rezistența lui era orientată, dacă bănuia de unde vine pericolul. Dar poate că Slava ne va lămuri mai bine. Oricum, e specialist în materie.

— Bine zis: „oricum". Deocamdată nu există specialiști în „octopus sapiens" și nu se știe dacă vor fi vreodată, spuse Slava.

Și zicînd acestea, aruncă o privire scurtă prietenului său, după care își lăsă ochii în jos. Fața lui luă o expresie încordată, apoi se sili să ia un aer degajat. Grija pentru prietenul său nu-l părăsise încă. Își amintea bine cît timp a stat Valeri în zona de radiație ridicată. A fost oare de ajuns de bună garnitura de izolare a

costumului de scafandru? Sau poate nuvela documentară despre caracatițe va rămîne ultima operă, neterminată, a tînărului autor?

— În linii mari, ai dreptate, reluă Slava, adresîndu-se lui Valeri. Forța efectului depindea de starea creierului uman. Dar, după toate probabilitățile, aveau importanță și alți factori: natura creierului emițător și a întregului organism al octopusului, starea mediului, zgomotele străine. Se pare că avea o importanță deosebită individualitatea omului: unul se supunea mai ușor efectului, altul mai greu. Vom afla mai multe după ce vom studia benzile oscilografelor și ale aparatelor de înregistrare a biocurenților...

— Și ce se va întîmpla acum cu caracatițele? întrebă, gînditor, Valeri.

Oamenii văzură cu ochii minții peșterile astupate și caracatițele punînd din nou în acțiune undele *psi*.

— Aceasta n-o vom hotărî noi singuri, spuse Arkadi Filipovici. Mai întîi se va întruni Prezidiul Academiei, apoi va avea loc o sesiune a O.N.U.

— Dacă oamenii s-ar alia cu ele, ar face o greșeală fatală, fu de părere Slava. Nu e vorba numai de faptul că pentru existența acestor caracatițe e nevoie de o radiație ridicată. Gîndiți-vă cu ce viteză se înmulțesc... O clipă revăzu ghemotoacele acelea cenușii care acopereau pereții, tavanul, podeaua peșterii. Continuă: Noi uităm că, în natură, intensitatea înmulțirii e întotdeauna legată de anumite norme ecologice. Acești octopuși ar deveni în mod inevitabil niște animale de pradă feroce, necruțătoare chiar ele între ele. Gîndiți-vă la știuci. Deși, iertați-mă, am uitat că nu sînteți ihtiologi. Ei bine, știucile sînt peștii cei mai insațiabili și mai rapaci. Întotdeauna flămînde și întotdeauna gata să ucidă, ele mănîncă o cantitate uriașă de pești — pui și adulți, din alte specii și din chiar specia lor, în acest din urmă caz, pe cei bătrîni sau neputincioși. În fiecare primăvară, o știucă depune o sută de mii de icre. Pentru a-și garanta supraviețuirea, o astfel de specie n-are nevoie de bariere morale ca dragostea și grija pentru copii, indulgența față de cei slabi și bolnavi, față de bătrîni. Știucile pot să-și mănînce puii, pentru că tot vor rămîne destui, și specia se va perpetua. Ați văzut cum sînt în stare să se înmulțească acești octopuși. Acum imaginați-vă ce fiare periculoase ar fi ei pentru alte ființe pe care le-ar putea folosi ca hrană. Gîndiți-vă că ei sînt înarmați mai bine decît orice alte animale. Au opt brațe cu ventuze și gheare, un plisc ascuțit și otravă, un „motor cu reacție". știu să zboare zeci de metri, au o rezervă de apă pentru a se deplasa pe uscat, o perdea de fum, mai exact de cerneală. Capacitatea lor de a se camufla n-are egal în lumea făpturilor vii. Au aruncătoare de flăcări, au o vedere infraroșie și, în sfîrșit, ceea ce e mai important, însușirea de a exercita un efect telepatic, însușire pe care și-o pot perfecționa. Cîndva, savantul Gilbert Klingell susținea că dacă caracatițele ar fi știut să iasă pe uscat, ele ar fi devenit stăpîne aici și ar fi populat pămîntul cu o infinitate de forme uimitoare. Or, el vorbea de caracatițe obișnuite, neînzestrate cu efectul telepatic...

Vocea lui Slava devenise la fel de rece ca și vocea lui Arkadi Filipovici.

— Sînt încredințat că soarta lor va fi hotărîtă în spiritul unui adevărat umanism...

Valeri înțelese ce vrea să spună Slava. Umanismul nu înseamnă nicidecum dragostea față de orice ființă, ci dragostea față de *homo sapiens*, față de om... Întrebă apoi, adresîndu-se tuturor celor aflați de față în compartiment :

— Credeți că n-au mai rămas nicăieri în altă parte decît în peșteri ? Gîndiți-vă cîte containere cu deșeuri au fost aruncate în adîncurile oceanelor, cîte au fost îngropate în pămînt...

— Să sperăm că în alte locuri nu se va întîmpla asta, se grăbi să spună Slava.

Dar Valeri nu fu de acord cu el. Zise :

— E prea puțin numai să sperăm...

În loc de epilog

— Și asta se cheamă nuvelă documentară ? zise indignat Nikifor Arsentievici Tukalo, întorcîndu-se cînd spre Slava, cînd spre Valeri. Dumneata ai îngroșat pretutindeni culorile, iar unele evenimente pur și simplu le-ai denaturat. Dar cea mai mare inepție constă în aceea că vrei să demonstrezi cum că aceste caracatițe ar amenința omenirea.

— Am fost înțeles greșit, încercă să se justifice Valeri. Eu nu vreau să demonstrez nimic, ci emit numai ipoteze. În fond, e un procedeu artistic, o hiperbolă. Dacă am admite că octopușii noștri s-ar înmulți așa de intens cum arăt eu în nuvela mea...

— Dacă, dacă... îl întrerupse Nikifor Arsentievici. Aș vrea s-o văd și pe asta ! Deocamdată, noi nu-i vom închide în peșteri, ci-i vom studia, vom păstra cu grijă fiecare exemplar, ca pe o mare raritate, ca pe un fenomen. Și, în general...

— În general, interveni Slava, el pune problema just. Desigur, în nuvelă e multă ficțiune, mai ales la sfîrșit. Aici autorul și-a dat, ca să zic așa, frîu liber imaginației...

— Și-a dat frîu liber imaginației ? ! se strîmbă Nikifor Arsentievici. Zi mai bine că a luat-o razna. Auzi dumneata cum m-a încondeiat pe mine ! De-aia a și ieșit nu o nuvelă documentară, ci ceva de-a dreptul fantastic...

— Ia stați ! Dar asta-i o idee ! exclamă bucuros Slava, întorcîndu-se spre Valeri. Uite sfatul meu : intitulează-ți lucrarea nuvelă fantastică...

În românește de IGOR BLOCK

Fantezii de centaur

Cazul Phaeton

de **MAXIMIN TRACUL**

Părintele și idolul piromanilor va rămîne, fără îndoială, tot Nero, deși mitologia cunoaște un incendiator de talie incontestabil crescută în persoana junelui Phaeton. Dacă primul s-a mulțumit să arunce în flăcări doar Roma, asta e din pricină că, în nebunia lui, n-a avut viziunea carului solar. Celălalt, copilandrul cu sînge zeesc, nu poate fi suspectat în gestul său de intenționalitate, dar calamitatea care i-a făcut numele cunoscut întrece tot ce se poate imagina în legătură cu o metropolă antică mistuită de foc sub privirile exaltate ale unui maniac care, cu funingine mînjită pe față, recită poeme din balcon. Incendiul atribuit lui Phaeton, răsfrînt asupra întregii planete, este rezultatul unui accident astral și poate trece foarte bine drept o calamitate naturală.

Poetul spune că nechibzuitul adolescent, aflînd de la maică-sa Clymena că nu cetățeanul Merops l-a zămislit, ci nici mai mult nici mai puțin decît ilustrul Phebus, astrul zilei, se zbate între îndoieli și, pentru a scăpa de ele, cere o dovadă categorică : dreptul — în cele din urmă, după multă stăruință, obținut — de a purta pe cer, o singură zi, carul de foc, înlocuindu-l la cîrmă pe părintele său solar. Ambiție ce se dovedește fatală, pentru că lipsa de experiență, pe de o parte, iar, pe de alta, nesupunerea celor patru înaripați cu înflăcărate nume attice (Pyroeis, Eous, Ethon și Phlegon) îl vor conduce în scurtă vreme la tristul deznodămînt. Phaeton scapă frîiele într-un moment aflat sub semnul spaimei de constelații, reacție prezisă, dar neluată în seamă de tînărul necopt, înainte de a se lansa în temerara-i incursiune celestă. El vede Scorpionul ridicîndu-se monstruos dintre alte „iasme“ și arcuindu-și cleștii peste zodii, gata să-și împroaște otrava neagră prin acul îndoit. Cu nervii blocați de spaimă, fra-

gilul aspirant la nemurire pierde controlul carului incandescent și, deodată, pe dinaintea ochilor lui măriți încep să defileze legănat, ca imaginile surprinse dintr-o cădere prin stratosferă, fluvii secate, păduri arse, ținuturi pustiite, viețuitoare ucise în cazanul clocotitor care devine planeta potopită de fierbințeala unui astru apucat pe traiectorii demente. Scoarța plesnește în nenumărate locuri, apele mărilor se retrag, lăsînd relieful schimbat — în sfîrșit, totul amenință să se năruie în ruină, încît pînă și Atlas, uriașul îngenuncheat sub greutatea lumii, abia mai reușește să țină pe umeri globul cu osia aprinsă.

În aventura aceasta, Phaeton însuși, fulgerat, din adolescent încăpățînat ce era ajunge o celebră figură tragică, jertfirea lui avînd scuza salvării unei lumi întregi de la întoarcerea în haos prin dezagregare.

Dincolo de tehnica mitului, dincolo de morala încorporată în legendă, mă gîndesc acum la similitudinea situației imaginate cu conținutul unor ipoteze care introduc catastrofe de proporții cosmice în biografia zbuciumată a Pămîntului. Să fie Phaeton interpretarea stilizată a unui asemenea moment real, transmis de memoria speciilor în imagini halucinante, din vremea cînd radiațiile în exces ale Soarelui, ale quasarilor pustiau planeta, semnînd, peste imense cimitire de saurieni, sfîrșitul faunei mezozoice? Și chiar dacă n-ar fi așa, fabula impresionantă a mitului îmi este iarăși ca o punte peste care, călcînd, mă scufund într-acolo unde prin ecou presimt vuietul de odinioară al Vîrstelor preistorice.

O pledoarie pentru science-fiction

de **ANA BARBARA REBEGEA**

Atenția acordată genului științifico-fantastic de către foruri de prestigiu ale culturii și artei din țara noastră se manifestă în ultima vreme tot mai pregnant și aș îndrăzni să afirm, asumîndu-mi riscul exagerării, că începe să se contureze o tradiție din inițiativa unor publicații literare cu autoritate recunoscută ca, pe lîngă materiale publicate mai mult sau mai puțin ocazional, să consacre numere întregi fenomenului s. f. românesc și din străinătate.

Tribuna din 20 decembrie 1973 încununează astfel preocupări mai vechi de popularizare și comentare ale genului, printr-un sumar bogat și în bună măsură interesant, care reunește schițele și fragmentele de teatru și roman cu dezbaterea teoretică, interviul cu cronica literară și de film, recenzia cu prezentarea altor publicații de profil. Înainte însă de a sublinia meritele incontestabile ale acestui număr al săptămînalului clujean, nu pot să trec peste ușoara dezamăgire pricinuită de faptul că o parte a articolelor de teorie și critică nu izbutesc să aducă în discuție puncte de vedere noi, originale și nici chiar să împingă analiza dincolo de unele aspecte care au devenit mai de multă vreme un bun cîștigat al exegezei s. f. În același timp, preponderența materialelor de strictă prezentare a unor lucrări mai vechi și mai noi creează falsa impresie că se urmărește cu timiditate cîștigarea bunăvoinței unui public încă neconvins de virtuțile genului ; fără îndoială că un asemenea public există și că nici unuia dintre **fani** atitudinea acestuia nu-i este indiferentă, dar mi se pare că nu prin niște materiale „de serviciu", repetînd cîteodată și locuri comune, se pot cîștiga noi adepți, ci, dimpotrivă, prin sinteze competente și bine documentate, care în primul rînd să opereze distincții chiar în cadrul genului, separînd net maculatura, cu efectele ei nocive sub multiple aspecte, de realizările valoroase de la noi și din alte părți.

În acest context, cu atît mai demn de remarcat devine interviul luat de Voicu Bugariu cunoscutului autor și promotor de literatură științifico-fantastică Ion Hobana, interviu care, în fatale limite de spațiu, încearcă și reușește abordarea principalelor aspecte teoretice ale genului, oferind, cu o concizie proprie definițiilor, o serie de răspunsuri clare principalelor probleme legate de apariția și evoluția science-fiction-ului, de raporturile lui cu alte genuri literare, de importanța sa în contextul implicațiilor sociale ale progresului tehnico-științific.

Valoros, sub același raport, este, după opinia mea, și articolul lui Bogdan Stugren, „Dimensiunile cosmice ale literaturii de științăficțiune", unde se ia poziție împotriva tipurilor subumane pe care o anumită categorie de scrieri de profil din Occident le propune drept eroi ai viitorului și se oferă o interesantă explicație predilecției literaturii s. f. de a aborda teme cosmice. Cît de bine ar fi fost, pentru cititorii și scriitorii noștri deopotrivă, dacă exemplele pozitive n-ar aparține exclusiv producției străine!

În „«Solaris» și tendința ieșirii din convențiile genului", subtilul scriitor și critic Voicu Bugariu, care ne-a dat, din păcate, nejustificat de puține pagini în raport cu talentul său, întreprinde o analiză succintă a binecunoscutului roman al lui Stanislaw Lem. Concluziile acestei analize m-au surprins însă într-un mod mai puțin plăcut, tocmai pentru că ele contrazic ceea ce știu despre autor. Susținînd că prezența happy-end-ului a devenit o convenție a s.f.-ului (?), Voicu Bugariu vede în eșecul, care constituie tema cărții lui Lem, o „tendință a ieșirii din convențiile genului" și conchide: **„Solaris** tinde să iasă din cadrele genului științifico-fantastic (așa cum el poate fi descris, la ora actuală, avînd în vedere majoritatea scrierilor existente pînă la ora actuală) și să se încadreze în entitatea denumită **mare literatură".** Lăsînd la o parte distincția surprinzătoare: s.f. / marea literatură, este de neînțeles pentru mine de ce autorul ignoră faptul că există suficient de numeroase lucrări (inclusiv cîteva ale sale) lipsite de finaluri fericite, încît să constituie o categorie de sine stătătoare — enumăr, numai din cîte îmi amintesc, unele dintre schițele cuprinse în volumul „Întoarcerea" de A. și B. Strugațki, „Marele portret" de D. Buzzatti, „451° Fahrenheit" de R. Bradbury, majoritatea romanelor lui H. G. Wells și lista poate continua. Așadar „Solaris" s-ar detașa de alte opere s.f. nu prin „individualitatea sa covîrșitoare în acest sens, ci printre altele, pentru că e un reprezentant strălucit al categoriei de scrieri care constituie istorii ale unui eșec.

Beletristica este prezentă în acest număr al **Tribunei** prin schițele „Variante pentru Daniel" de Mircea Opriță (după mine, nu cea mai reprezentativă dintre lucrările excelentului scriitor clujean, mai cu seamă din pricina reluării unor procedee deja folosite în „A de la Andromeda" de F. Hoyle și J. Elliot și în „Uluitoarea descoperire a lui V. V. Kivoșein" de V. Savcenko), „Sinurbia" de Gh. Săsărman (o alegorie despre nevoia omului de a-și apăra personalitatea), un fragment ilustrativ dintr-o piesă inedită a lui Victor Papilian și traduceri din Hugo Raes, Gérard Klein, I. Rosohovatski, Arthur C. Clarke. Remarcabilă prin ironia ei fină și la obiect am găsit satira lui Cornel Robu „Portret robot al robotului", vădind o bună cunoaștere a scrierilor s.f.

În sfîrșit, dar nu în ultimul rînd, am reținut cu satisfacție aprecierile editorilor — Petre Ghelmez, Al. Căprariu, Victor Zednic — la adresa genului și intenția de a se inaugura la „Dacia" din Cluj o nouă serie care va cuprinde și literatură s. f. E rîndul scriitorilor să dovedească utilitatea unei astfel de inițiative.

Un succes al Televiziunii: Dezbaterea genului științifico-fantastic

În sfîrșit, ultima emisiune din 1973 a „Revistei literar-artistice TV" a fost dedicată în întregime genului științifico-fantastic. Spunem „în sfîrșit", dat fiind că acest gen, cu o atît de largă audiență la public, audiență în creștere evidentă atît la noi, cît și peste hotare, s-a aflat cam prea mult timp și pe nedrept la periferia atenției criticii scrise și, de ce nu, a celei din emisiunile Radioului și ale Televiziunii. Tocmai de aceea inițiativa redacției de resort a Televiziunii ni se pare cu totul deosebită, ea constituind, dacă vreți, un punct de plecare într-o acțiune mai largă de recunoaștere, de popularizare și de așezare a genului în drepturile sale, ca parte integrantă a literaturii contemporane. Așadar, fără nici o exagerare, putem considera emisiunea respectivă un real succes și, pe un plan apropiat, o expresie concludentă a atitudinii curajoase a realizatorilor ei în spargerea unor tipare ale indiferenței criticii față de producătorii de „science-fiction".

De fapt, emisiunea de care ne ocupăm a fost mai puțin o incursiune de ordin critic, cît una de popularizare a genului științifico-fantastic în literatură, plastică și muzică. Remarcabilă intenția realizatorilor de a face un tur complet de orizont în tema propusă, dar, trebuie s-o spunem, poate ar fi fost mai bine dacă dorința de a trata exhaustiv problema ar fi fost suplinită de restrîngerea sferei de investigație pe același spațiu de timp, limitîndu-se, să zicem, deocamdată la științificul-fantastic din literatură. Oricum, îngrămădirea atîtor și atîtor informații în cele doar cîteva zeci de minute ale emisiunii n-a reușit, așa cum scontau realizatorii, să epuizeze subiectul, ci, dimpotrivă, a dat senzația unei supraîncărcări, a unui dopaj informativ, ca și cum cineva s-ar fi temut că, dacă nu se vor spune destule despre „science-fiction", cine mai știe cînd se va ivi din nou un asemenea prilej. Să credem, oare, că Televiziunea intenționează să nu mai reia subiectul sau, poate, că îl va relua doar la sfîrșitul cîte unui an calendaristic, așa cum s-a și creat impresia ? Nu îndrăznim și nici nu dorim să ne închipuim că se va întîmpla astfel...

Dezbaterea, mult prea de scurtă durată, cum spuneam, a fantasticului științific în literatura română contemporană a beneficiat de prezența în studioul Televiziunii a unor invitați bine aleși, repre-

zentanți de marcă ai genului în țara noastră, printre care Ion Hobana, Vladimir Colin și Voicu Bugariu. Ne-am fi așteptat, totuși, să-i revedem în fața camerelor de luat vederi și pe alți „fani" aflați în grațiile cititorilor, de pildă, pe Victor Kernbach și pe Adrian Rogoz, ale căror producții și-au cîștigat o binemeritată apreciere atît în fața cititorilor români, cît și a celor de peste hotare. Ne vom întîlni, poate, altădată cu ei prin intermediul Televiziunii, ca invitați la o dezbatere a genului ? Sîntem convinși că ar avea multe lucruri interesante de spus.

Emisiunea are meritul incontestabil de a-i fi informat despre succesele la noi ale acestei literaturi pe telespectatorii de la ora 20,30, dintre care, desigur, mulți încă n-au parcurs paginile unei povestiri sau ale unui roman de această factură, fie dintr-o neîncredere preconcepută în genul științifico-fantastic, fie din alte motive. De asemenea, s-a amintit despre locul aparte, deloc neglijabil, al „fanilor" din România în literatura științifico-fantastică produsă în lume, despre recunoașterea valorii scrierilor lor, atît prin traducerile în diverse limbi, cît și prin distincțiile internaționale acordate, de pildă, la ultimul EUROCON (Congresul european al autorilor de literatură științifico-fantastică), unde România a primit premii pentru roman, pentru povestire, pentru critică, pentru plastică și, de asemenea, pentru modul în care o revistă de prestigiu („Viața Românească") a reușit să rezerve un întreg număr, excelent dealtfel, producției de „science-fiction", succese consemnate la vremea lor și de presa cotidiană. Oare aceste premii nu spun prin ele însele destul, pentru ca și alte reviste din țară să acorde genului științifico-fantastic spații mai largi și, de ce nu, acest lucru să se întîmple mai des decît pînă acum ?

Încă un argument în favoarea acestei invitații au fost, în emisiunea amintită, opiniile scriitorului Petre Ghelmez, directorul Editurii „Albatros", alăturate celor ale lui Victor Zednic, redactorul popularei colecții de carte „Fantastic Club". Cine nu știe că volumele apărute în această colecție de mare tiraj se epuizează din librării în cîteva zile de la ieșirea din tipografie ? Cine nu știe că mulți copii și adolescenți, dar și mulți tineri și mai puțin tineri intră deseori într-o librărie doar pentru a vedea dacă a mai apărut ceva în „Fantastic Club" ? Și atunci, ne întrebăm noi, în fața argumentelor aduse de invitații emisiunii, pe care nu le mai repetăm, de ce întîrzie înființarea de colecții similare și la alte edituri, de ce genul s.f. mai este încă privit cu suspiciune, ca o mică cenușăreasă a literaturii ? Iată de ce, așa cum aminteam, considerăm emisiunea Televiziunii o acțiune de curaj, care încearcă să spulbere o anumită indiferență, să spargă anumite tipare în care genul științifico-fantastic încă nu intră pe de-a-ntregul. Să le spargă sau, eventual, să le lărgească.

Tot cu acest prilej, au apărut pentru prima dată pe micul ecran și membrii cenaclurilor științifico-fantastice, reprezentați de cenaclul „Solaris" de la Casa de cultură a studenților bucureșteni și de cel al Casei de cultură a studenților din Timișoara, două dintre pepinierele de „fani" ale căror producții au ajuns deja în mîinile cititorilor, prin intermediul prestigioasei Colecții „Povestiri științifico-fantastice", deosebit de consecventă în lansarea tinerelor talente.

Aceste apariții pe micul ecran, dincolo de nuanța revelatorie a faptului, sîntem convinși că vor constitui un îndemn pentru înființarea și a altor cenacluri asemănătoare, în școli, universități, întreprinderi, case de cultură, unde știința face casă bună cu literatura autentică, unde prind contur visurile cele mai îndrăznețe, unde nu numai că se lărgește orizontul cunoașterii, dar se și explorează viitorul, se cercetează posibilitățile prezentului, se caută răspunsuri la marile întrebări ale omenirii, se instruiesc și se educă tinerii, li se dezvoltă gîndirea, fantezia, optimismul în marea aventură de a ști, de a căuta, de a găsi.

Interesante au fost, de asemenea, considerațiile și exemplificările asupra fantasticului în plastică, pe care am regretat că nu le-am putut viziona în culori.

În ceea ce privește muzica viitorului, o compoziție care ar lua drept cutie de rezonanță munții (pentru foarte mulți, o zonă a liniștii) constituie o idee grandioasă, dar, abstracție făcînd de obstacolele tehnice în calea materializării sale, poate suscita protestele acelora care nu vor să devină fără voie ascultătorii unui concert „gratuit" (mai ales că exemplificările s-au limitat la percuții nu prea melodice). Nu contestăm talentul compozitorului Gh. Zorzor, ci doar fecunditatea ideii propuse.

Cu toate aceste ușoare scăderi, inerente unei emisiuni care a vrut să cuprindă mult prea mult într-un spațiu de timp destul de restrîns (deși e vorba de o întreagă emisiune), acțiunea Televiziunii din ultima ediție pe 1973 a „Revistei literar-artistice TV" constituie, și o repetăm cu satisfacție, un reviriment, un succes pe care nu-l dorim singular. Așteptăm așadar și alte emisiuni asemănătoare, cu atît mai mult cu cît subiectul e departe de a fi epuizat.

DRAGOMIR HOROMNEA

Cronică (en passant fantastică) a șahului

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

de **EMANUEL REICHER**

XXXVIII.

Magnificul de la Santa Monica

Cronica noastră a consemnat în repetate rînduri apariția unor șahiști precoci, ca Morphy, Capablanca, Rubinstein, Reshevsky, Botvinnik, propulsați de la început pe aripile izbînzilor spre culmile cele mai înalte.

Periplul șahist al lui **Boris Spasski** a avut însă un început inedit. Născut la 30 ianuarie 1937 la Leningrad, n-avea decît 9 ani în ziua în care a pășit pentru prima oară pragul Palatului pionierilor. Într-una dintre sălile cercului de șah, „veteranul" de 15 ani, **Victor Korcinoi,** susținea un simultan. Așezîndu-se la o masă liberă, micul Borea a așteptat înfrigurat ocazia de a confirma în sfîrșit succesele familiale de pînă atunci. Ajuns în fața adversarului său, al cărui cap de-abia se zărea deasupra eșichierului, simultanistul a exclamat: „Cu acest «puriee» voi juca orb!" Înfrînt categoric după numai 22 de mutări, Spasski a părăsit în lacrimi sala, ferm hotărît să abandoneze sportul în care intrarea-i semioficială a coincis cu un atît de spectaculos eșec.

El avea să fie totuși un „copil-minune". Pasiunea și ambiția l-au făcut să uite prima durere, și în numai un an a străbătut drumul pînă la categoria I. Nu s-a evidențiat în concursurile de juniori din 1947, dar în 1948 a cîștigat campionatul asociației „Rezer-

vele de muncă". Acumulările sînt lente, creşterea treptată, dar sigură, şi în 1952 primeşte titlul de maestru.

Un „sprint" în perioada imediat următoare i-a adus, odată cu locul IV—VI la cel de al treilea turneu internaţional al României (Bucureşti-1953), şi titlul de maestru internaţional, la vîrsta de 16 ani! Ascensiunea lui a căpătat un ritm tot mai accelerat. În 1954 a învins în întrecerea tinerilor maeştri din Leningrad şi apoi s-a calificat pentru prima oară în finala campionatului U.R.S.S., în al cărui clasament din anul 1955 îl găsim pe locurile III—VI, la egalitate cu Botvinnik, Petrosian şi Iliviţki! Performanţa i-a conferit dreptul de participare la turneul interzonal şi iată-l, la numai 18 ani, intrat în sarabanda luptelor pentru supremaţia planetară în care va fi prins timp de două decenii.

„En passant" şi-a zvîrlit în tolbă trofeul de campion mondial de juniori (1955), preludiu al bătăliei de la Göteborg-1955, unde clasarea pe locul VII—IX a avut un dublu efect: promovarea în categoria marilor maeştri şi în rîndul participanţilor la cel de al treilea turneu al candidaţilor.

Amsterdam-1956 a însemnat pentru Spasski unul dintre momentele de vîrf ale carierei: locul III—VII, împreună cu Bronştein, Gheller, Petrosian şi L. Szabo, la numai o jumătate de punct de locul II (Keres); în întîlnirea directă l-a învins chiar pe Smîslov, liderul turneului, iar din 18 partide a pierdut numai două.

Specialiştii începuseră să-l considere pe cel mai tînăr mare maestru al epocii drept principal erou al viitoarelor competiţii oficiale, cînd, dintr-o dată, au asistat înmărmuriţi la neaşteptatele meandre ale destinului său. După o evoluţie ascendentă (locul I—III în al XXIII-lea campionat al U.R.S.S.), şi-au făcut apariţia unele fluctuaţii (locul IV—V în campionatul următor), iar concursul celor mai buni şahişti sovietici (din 1958), ce trebuia să desemneze pe cei patru calificaţi la turneul interzonal, a constituit pentru tînărul leningrădean un dureros eşec: mult timp s-a situat pe primele locuri, dar surprinzătoare înfrîngeri (la Kotov, Gurghenidze şi, mai ales, cea din ultima rundă, la Tal) l-au coborît pe locul V—VI, făcîndu-l să rateze la limită calificarea.

Trei ani de muncă încordată au constituit pentru Spasski platforma de pe care şi-a luat din nou zborul, depăşind impasul creat de neglijarea pregătirii şahiste.

Clasamentul celui de al XXVI-lea campionat al U.R.S.S. (1959) îl readuce pe un loc fruntaş: II—III, la egalitate cu Tal, după Petrosian, dar... concursul n-a intrat în ciclul oficial F.I.D.E.

Cînd, în 1961, întrecerea a avut caracter de zonă, ezitările lui Spasski îl împiedică să promoveze în fazele superioare, el refuzînd chiar să încerce o ultimă şansă într-o partidă întreruptă cu Stein, unde existau totuşi multe posibilităţi de remiză. Explicaţia dată mai tîrziu acestui neobişnuit caz a fost: „...nu eram suficient de pregătit ca să lupt pentru titlul mondial", declaraţie elocventă pentru obiectivitatea pe care a manifestat-o întotdeauna.

Din nou o curbă ascendentă: locul II—III la al XXIX-lea campionat al Uniunii Sovietice, locul II—III la Havana-1962 și, în sfîrșit, calificarea în 1963 la turneul interzonal. De data aceasta, gonind după cununa de lauri, Spasski a spulberat orice împotrivire și a înaintat irezistibil spre țelul său: locul I—IV la Amsterdam-1964 și victorii clare în meciurile eliminatorii ale candidaților * (cu Keres 6—4, cu Gheller $5^1/_2$ — $2^1/_2$, cu Tal 7—4).

Un scurt intermezzo înaintea încercării finale: locul I—II în concursurile de la Soci (1965) și Hastings (1965—1966), cucerite cu o naturalețe și o aparentă lipsă de efort, ce începuseră să devină proverbiale.

În anul 1966, la Moscova, el a atacat titlul deținut de un Petrosian aflat la apogeu. Campionul lumii l-a dominat prin siguranță, precizie și tenacitate. Challengerul a încercat în toate chipurile să-l deruteze, să-l scoată din fortificațiile sale și să-l înfrîngă, dar n-a găsit decît arareori cel mai bun antidot contra unei apărări aproape impenetrabile. În finaluri s-a dovedit mai bun Petrosian, în vreme ce Spasski a demonstrat o pregătire superioară în deschideri; ceea ce pînă la urmă a înclinat cumpăna în favoarea celui dintîi a fost blindajul său, care a rezistat la numeroase atacuri percutante.

După această întîlnire încheiată cu scorul de 12 $^1/_2$ la 11 $^1/_2$, Spasski a declarat unui ziarist din Odessa (în septembrie 1971):

„Nimeni în lume nu știe mai bine decît Petrosian să-i netezească adversarului personalitatea și să-l împiedice să joace, lucru care i-a reușit întru totul în primul său meci cu mine".

Lui Spasski — înnobilat de această aspră încercare din care ieșise învins, dar mai puternic — i s-a oferit un excelent prilej de a întreprinde o reconsiderare a tacticii sale, jucînd în condiții limită. Armele lui ofensive, șlefuite în temerarul asalt al unei inexpugnabile fortărețe, suplețea manevrelor și tehnica implacabilă, dobîndite în lungile dueluri cu cel mai sever magistru, au făcut ca la Santa Monica-1966 bătălia să fie dominată de un veritabil demiurg.

Cînd la prima rundă arbitrul a pus ceasurile în mișcare, în fața eșichierului se aflau zece teribile forțe, pe deplin conștiente că rezultatul confruntării lor va fi înscris în istorie.

Publicul de peste ocean, familiarizat cu întrecerile bolizilor pe patru roți, a putut asista atunci la un circuit nu mai puțin spectaculos, care l-a făcut să-și rețină răsuflarea pînă în ultima clipă.

Din start au țîșnit Spasski, Larsen și Reshevsky, iar Fischer, răsfățatul suporterilor americani, a rămas mult în urmă, depășit fiind și de Portisch, Unzicker, Najdorf, Petrosian și Donner.

A doua parte a infernalei „curse" a relevat pe fundalul unor aprige și epuizante dispute un „Boby" dezlănțuit, recuperînd vijelios distanța ce-l separa de lider (la care pierduse totuși o partidă); Spasski însă,

* Incepînd din 1965, turneul candidaților a fost înlocuit prin meciuri eliminatorii între cei opt pretendenți la titlul de challenger (sistem cupă).

fără un singur rateu în cele 18 tururi, a terminat neînfrînt, biruitor magnific al unei probe de o fantastică duritate. Spre deosebire de campionii mondiali, cîştigători ai titlului **la apogeul carierei** (Steinitz, Euwe, Smîslov, Petrosian), de cei care au atins cota cea mai înaltă **după primirea cununei de lauri** (Lasker, Capablanca, Alehin, Botvinnik) sau de paradoxalul Tal, care şi-a atins maximul ascensiunii imediat **după pierderea titlului,** Boris Spasski a cunoscut strălucirea sa cea mai deplină chiar **înaintea consacrării supreme.** Clasament final: I. Spasski, II. Fischer, III. Larsen, IV—V. Portisch şi Unzicker, VI—VII. Petrosian şi Reshevsky, VIII. Najdorf, IX. Ivkov, X. Donner. Cinci ani mai tîrziu, Spasski va declara unui ziarist: „Cel mai plăcut turneu din viaţa mea a fost «Cupa Piatigorski» de la Santa Monica-1966".

În 1967 el a cîştigat şi tradiţionalul concurs de la Beverwijk într-o manieră care prevestea furtuna din anul următor. Formidabilul test al confruntării cu ceilalţi pretendenţi a fost trecut cu dezinvoltură la scoruri concludente: 5 1/2—2 1/2 cu Gheller şi Larsen şi 6 1/2—3 1/2 cu Korcinoi.

Petrosian a trebuit să-şi apere poziţiile în faţa unui rival prevenit asupra dificultăţilor ce-l aşteptau şi care, vreme îndelungată, meditase asupra modalităţii de a le depăşi.

Urmărind filmul meciului Petrosian-Spasski din anul 1969, sîntem frapaţi de uimitoarea asemănare dintre evoluţia challengerului în această competiţie şi întreaga sa carieră de pînă atunci.

În prima partidă, un insucces: Spasski s-a năpustit zadarnic asupra citadelei vrăjmaşe, s-a poticnit într-un final de remiză şi a pierdut.

A urmat un răstimp de studiu (remizele din rundele 2 şi 3), în care a „învăţat" cum îşi poate întrece potrivnicul în duelul poziţional.

Brusc, o ascensiune vertiginoasă: victorie în partida a 4-a, după o stoică defensivă, terminată însă cu o distrugătoare şarjă de contraatac, iar o zi mai tîrziu, un punct preţios cucerit printr-o tehnică de final „à la Petrosian".

Învăluirile psihologice din rundele 6 şi 7, terminate la egalitate, au fost prologul unui asalt de nestăvilit, care a făcut să crească avansul la două puncte 5 — 3.

Dar, aidoma anilor 1956—1957, cînd Spasski manifesta îndelungi ezitări, în partida a 9-a, după ce a obţinut avantaj, el n-a întreprins nimic decisiv, n-a riscat şi — bizar! — într-o situaţie favorabilă a propus remiză (acceptată, fireşte, imediat). Această lipsă de hotărîre a fost drastic sancţionată de lider — necruţător în asemenea ocazii —, care avea să reducă din handicap, egalînd prin două execuţii ireproşabile.

La jumătatea întîlnirii, punctajul a devenit egal (6 — 6) şi challengerul a trebuit să-şi reia de la început tentativa. În rundele 13—16 el şi-a revenit treptat, manevrele au căpătat dinamism şi atacurile — cunoscuta incisivitate.

Un salt înainte şi punct în partida 17, şi iar punct în runda 19, cînd, sacrificînd doi pioni şi

un cal, a dezlănţuit un „atac-lecţie", publicat de atunci în toate manualele.

Spasski avea două puncte avans, totul părea că merge spre un deznodămînt rapid, cînd din nou şi-a făcut apariţia una dintre „sinusoidele" specifice vieţii lui. În runda 20 a adoptat o schemă excesiv de pasivă şi a pierdut categoric. A reacţionat însă exploziv şi, printr-un final excelent în partida 22, a urcat scorul la 12—10, ceea ce i-a permis ca în jocul următor — după întrerupere şi într-o poziţie clar superioară — să se mulţumească cu o remiză. Acumulînd astfel punctele necesare victoriei, **Boris Spasski a devenit cel de-al zecelea campion oficial al lumii.**

Dominaţia stilurilor de excepţie, anticipată de Smîslov şi instaurată de Tal şi Petrosian, a luat sfîrşit în momentul în care un integralist înnăscut a reuşit să încorporeze în viziunea sa chiar şi modurile extreme de abordare a conflictului şahist, asigurînd sintezei reinstituite o seninătate olimpiană.

Botvinnik, cel care cu două decenii mai înainte prognosticase un viitor strălucit tînărului leningrădean, a scris după victoria lui Spasski: „Pe tronul eşichierului se află cel mai realist şi multilateral jucător care a existat din vremea lui Lasker pînă acum. El n-are preferinţe, nu-i pasă dacă se apără sau dacă atacă, se descurcă în orice fel de poziţii, manevrează strălucit şi calculează exact variantele".

Structura creaţiilor lui Spasski aruncă o lumină vie asupra problemelor interdependenţei dintre mediul şahist şi elementele lui de vîrf.

Erou al grandioaselor bătălii din deceniile VI şi VII ale secolului, va fi suferit fără îndoială influenţe colosale: indirect prin literatura studiată şi direct prin partidele disputate împotriva unor neînduplecaţi adversari.

Caleidoscopul stilurilor — uimitor prin multitudinea nesfîrşită a nuanţelor — trebuie să fi fost fascinant pentru acel talent, veşnic însetat de tot ceea ce era nou. În şcoala sovietică diversificarea a fost întotdeauna atît de mare încît — practic — nu există nici o zonă a tabloului stilurilor care să nu fie revendicată şi susţinută de un reputat mare maestru.

Copilul-minune, şi mai tîrziu jucătorul matur, a navigat solitar pe acest ocean învolburat de idei contradictorii, înfruntînd puternicele curente ale unor „mode", furtunile ce făceau să eşueze nave aparent indestructibile, şi a evitat apele prea calme ale ostroavelor atrăgătoare pentru cei iubitori de siguranţă şi linişte. El şi-a purtat mereu stindardul propriu şi, deşi i-a înţeles pe toţi aşii eşichierului şi a captat cîte ceva de la fiecare, a rămas mereu el însuşi.

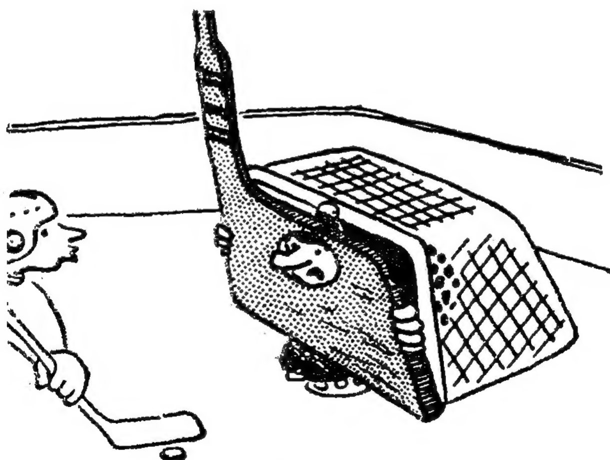
La întrebarea: din cine aţi forma o echipă de trei jucători reprezentînd toate tipurile şi popoarele, Spasski a indicat în 1971 un trio edificator asupra opiniei lui despre pantheonul şahului: Capablanca (pentru talentul său); Alehin (pentru neobosita lui combativitate şi dragostea-i fanatică pentru şah); Steinitz (pentru statura lui de grandios strateg).

Trei ani mai tîrziu, în condițiile bizare ale unui meci cu aspecte contradictorii, Spasski va pierde titlul în fața lui Robert Fischer, un adversar care, în acel „ceas al adevărului", s-a dovedit mai puternic, mai eficient.

Bătăliile candidaților din anul 1974 ne vor arăta dacă Spasski a putut adăuga extraordinarului său talent și însușirea proprie numai unora dintre titani : puterea de a reveni.

Faptul că hiperdura încleștare a campionatului U.R.S.S.—1973 s-a încheiat prin victoria lui Boris Spasski nu este un indiciu al evoluției sale spre un nou maxim ? La această întrebare credem că reflectă cu maximă încordare cel care va trebui să ne și răspundă : Robert James Fischer.

(Citiți în numărul viitor capitolul XXXIX — penultimul episod al cronicii noastre — „CELE TREI CHIPURI ALE LUI ROBERT JAMES FISCHER".)

Fără cuvinte

(După „SPUTNIK")

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacţiile Ştiinţă şi tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reuşit, cu multă dăruire, muncă şi cheltuială, aceşti entuziaşti.

Lor trebuie să le mulţumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecţie.

clandher
flash_gordon
svilgheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panlonios
nld68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email şi reparăm greşeala!)

IMPORTANT

Abonați-vă din timp și pe termene cît mai lungi pentru a vă asigura continuitatea în primirea colecției.

Prețul unui abonament este de:

- *anual .... 24 lei*
- *pe șase luni .... 12 lei*
- *pe trei luni .... 6 lei*

Abonamentele se fac prin oficiile și agențiile PTTR la factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi, instituții, școli și licee.

COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

FEBRUARIE 1974

PREȚUL 1 LEU 41067